

משכנות לאביר יעקב

"זכר תמים יקריבנו, אל פתח אוהל מועד יקריב אותו לרצונו" (פרק א-ג) בזמן שבית-המקדש קיים אדם מקריב עולה – שכר עולה בידו, חטאת- שכר חטאת בידו, אשם – שכר אשם בידו אבל מי שיש לו לב נשבר, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות, שנאמר: זבחי אלהים רוח נשברה. (גמרא) מפני מה לא נאמר גם בסופו ששל המאמר: "שכר כל הקרבנות בידו", כדוגמת הלשון הקודמת? נראה לומר כך: מי שהביא למעשה עולה או אשם, עשוי להתהלך ולטפח על כרסו: הנה כבר יש לי שכר עולה, שכר חטאת או שכר אשם, והוא כבר מונח בכיסו. אולם מי שיש לו לב נשבר, הרי אינו חושב כלל שמגיע לו שכר כלשהו, אלא "מעלה עליו הכתוב" - התורה זוקפת לזכותו דווקא את שברון-לבו זה, כאילו הקריב כל הקרבנות.... (עשרה למאה)

עניין הקורבן

"ויקרא", עפ"י המסורת נכתב ב "א" זעירה. מסביר בעל הטורים, שמה רצה לכתוב "ויקרא", כמו הנאמר בבלעם, כאילו לא נראה לו ה' אלא בדרך מקרה, אך הקב"ה אמר לו להוסיף את האות א', ומשה כתבה קטנה. מכאן שהאות א' הקטנה מעידה על מידת ענוותנותו של משה. לפי האמור ניתן להסביר שככל שהאדם נכנע עניו ומבטל את עצמו, כך מתגברת בו הדבקות בה', כפי שראינו במשה רבינו שהתורה מעידה עליו "והאיש משה עניו" (במדבר יב' ג), עליו נאמר גם "ולא קם נביא עוד כמשה" (דברים לד' כ'), כלומר הנבואה ובפרט נבואתו של משה היא שיא הדבקות בה', באה כתוצאה ממידת הענווה.

כך ניתן להסביר את מעשה הקורבנות כפי שכתב הרמב"ן בויקרא א' ט' "ריח ניחוח" – כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלוקיו בגופו ובנפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה. כלומר עניין הקורבן הוא ביטול העצמיות של האדם. ומכאן ניתן להבין את פירוש הפסוק בתהילים "זבחי אלוקים רוח נשברה" (תהילים נא' טו).

דרך המלך

"כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (ב', י"א) מדוע? לדעת רבי יצחק אברבנאל, השאור אינו ראוי למאכל-אדם, ולכן אינו ראוי גם ל"גבוה", ואילו הדבש הוא מאכל-תאווה, והכוהנים עלולים להתפתות ולטעום ממנו קודם ההקרבה ולחלל בכך את הקודש. הצדיק רבי מנחם מנדל מקוצק רואה באיסור זה סמל לדרך הרצויה של היהודי בעבודת ה'. לעולם יש להלך ב"דרך המלך" ולהתרחק מן הקיצוניות ("לא בחמיצות-יתר ולא במתיקות-יתר").

כיוצא בכך כותב רבי יוסף שאול נתנזון בספרו "דברי שאול": השאור והדבש הם שני קצוות, הן בהרכבם החומרי והן בטיבם ובטעמם. בהוראה שלא להקטיר על המזבח "כל שאור וכל דבש" באה התורה ללמדנו, שהקצוות אינם מביאים טובה לאדם וראוי לנו להתרחק מכל דרך קיצונית ולבחור ב"דרך הממוצעת" הקרויה "שביל הזהב" – כפי שמנחה הרמב"ם בהקדמה למסכת אבות ט-ד'. (פרפראות לתורה)

שמירת הלשון

(על פי חפץ חיים השיעור היומי)

מותר לספר לאחד מהצדדים בהצעת שידוך או בהצעת שותפות עסקית על אפשרות קיומן של בעיות רציניות אצל הצד השני על סמך שמועה, היות ומידע כזה בודאי ילקח בחשבון ברצינות מירבית. מאותה סיבה מותר להזהיר אדם מפני נזק הצפוי לו על יסוד מידע מכלי שני. לעומת זאת, אסור לפרסם התנהגות בלתי נאותה של פלוני שמקורה בשמועות במטרה שלחץ חברתי ישכנעו להיטיב את דרכיו או לפצות את קרבנותיו על הנזק שנגרם להם. עם כל זאת הדבר יהיה מותר, אם המספר עצמו היה נוכח באירוע והיה עד להתרחשותה אותה התנהגות. הסיבה לכך היא שיעילותו של לחץ חברתי בשכנוע אנשים להיטיב את דרכיהם מוגבלת, מכדי להצדיק סיפור דברי גנאי מכלי שני – אפילו כשמציינים במפורש שאין אישור לאמיתותן של הידיעות. מובן שהדרישה לבדוק את אמיתות העובדות ולדייק בהן חלה על כל המקרים שבהם צריך לספר לשון הרע או רכילות כשמוכונים לתועלת.

שאלה: האם מותר לאשכנזים שנוהגים איסור באכילת אורז וקטניות בפסח, להתארח בפסח בבית ספרדים, ולאכול מתבשל שנתבשל בכלים שבישלו בהם אורז וקטניות בפסח?

תשובה: במסכת פסחים לה. מבואר, שרק חמשת מיני דגן באים לידי חימוץ, מה שאין כן אורז ודוחן, אין בהם חשש חימוץ כלל, ומותר לבשלם ולאוכלם בפסח. ואף עשו מעשה רב מגדולי האמוראים, כפי שמובא במסכת פסחים קיד:

זו לשון הרמב"ם בפרק ה' מהלכות חמץ ומצה: הקטניות כגון אורז ודוחן ופולים ועדשים וכיוצא בהם, אין בהם משום חמץ כלל, ואפילו לש קמח של אורז במים רותחים וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ, הרי זה מותר באכילה בפסח, שאין זה חימוץ כלל.

כך פסקו הרי"ף והרא"ש ושאר פוסקים, ואין בזה שום מחלוקת מעיקר ההלכה. ולכן פשט המנהג בכל תפוצות ספרד וארצות המזרח לאכול אורז וקטניות בפסח, וכמו שהעיד בגדלו הריב"ש בתשובה סימן תכ' וכן פסקו הטור והשו"ע בסימן תנג' - א', שאורז וקטניות אינם באים לידי חימוץ כלל, ומותר לעשות מהם תבשילים בפסח.

אמנם בהגהות מיימוני בפרק ה' מהלכות חמץ ובמרדכי פרק ב' פסחים סימן תקפח' כתבו בשם רבינו יצחק מקורביל, בספר הסמ"ק סימן רכב' הקטניות כגון פולים ועדשים יש נוהגים בהם איסור מלאוכלם בפסח, וכן היה נוהג רבינו שמואל מאיברא, אבל רבינו יחיאל ושאר גדולים היו נוהגים בהם היתר...ולא משום חימוץ נהגו לאסור, שהרי אפילו תינוקות של בית רבן יודעים שאינם באים לידי חימוץ אלא חמשת מיני דגן בלבד, ולא יטעה בזה שום אדם, אלא כיון שהדגן מעשה קדרה הוא וכן הקטניות מעשה קדרה, גזרו על בישול קטניות משום בישול דגן.

עוד שיש מקומות שעושים פת מקטניות וכו', ועוד שפעמים תבואה מעורבת בהם ואי אפשר לבררם יפה. ואף על פי שבתלמוד התיירו אורז וקטניות בבישול, יש להחמיר בדורות אלו שאינם בקיאים כל כך בדיני איסור והיתר כדורות הראשונים.

כל זה הובא בבית יוסף סימן תנג' וכתב שאין מי שחושש לדברים אלו זולת האשכנזים. וכן פסק בשלחן ערוך. אבל הרמ"א בהגה שם כתב: ויש אוסרים לאכול אורז בפסח, וכן המנהג באשכנז להחמיר, ואין לשנות.

הרמ"א בהגה סימן תנג' - ב' כתב: שהדבר פשוט שאם נפלו הקטניות לתוך התבשיל בפסח אינם אוסרים התבשיל בדיעבד. וכתב האליה רבה שם סק"ד, שכל שיש רוב היתר מותר, ואין צריך ששים כנגדן.

כן כתב הפרי חדש, וכן כתב בשו"ע הגאון רבי זלמן שם סעיף ה', שהואיל ומנהג זה אינו אלא חומרא בעלמא, אם יפול מהקטניות בתבשיל בטל ברוב.

וכן פסקו החיי אדם כלל כז-א', והמשנה ברורה סימן תנג' -ט'. ולפי זה הדבר ברור שאין פליטת הכלים שבישלו בהם אורז וקטניות אוסרת התבשיל לבני אשכנז שנוהגים להחמיר באורז וקטניות, ואפילו אם הכלים בני יומן יש להתיר, שבודאי יש רוב היתר כנגד פליטת הכלים.

סיכום: מותר לאשכנזים הנוהגים איסור באורז וקטניות בפסח להתארח בבית הספרדים ועדות המזרח הנוהגים בזה היתר, ולאכול מהתבשילים המוגשים לפניהם, אפילו שיודעים בבירור שנתבשל בכלים ההם באותו יום אורז וקטניות. והאמת והשלום אהבו, כי התורה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. מבוסס על שו"ת יחוה דעת ה' -לב'.

גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל

רבי יוסף באב"ד – בעל מנחת זינור - נכד רבי יהושע העשיל בעל ספר שו"ת יהושע, וגיסו של הדברי חיים מצאנז. נולד בשנת ה' – תקסא'. שימש בכמה קהילות ולבסוף עלה לכהונת טרנופול מקום כהונת סבו. בהיותו בן שש עשרה שנה כתב עליו סבו "לנכדי הרבני החריף... ודילדא אימיה כוותיה תלד..."

בהספד שנשא עליו רבי יוסף שאול נתנזון קונן עליו "אם אמרתי אספר כל צדקותיו אשר עשה תכלה היריעה... אחת אשר אזכיר מיום עמדו על דעתו לא הסתכל חוץ לארבע אמות..." ובספר "תקון שלמה" רבה של וינה וחתנו של החתם סופר קונן עליו "הגאון האמיתי... מפורסם בכל ישראל בחיבורו הנפלא והנורא...אשר העולם האיר...וזכינו להנות מאור פני כבודו אשר קדושת השכינה על פניו הייתה..." נלב"ע ב ה – תרלד'.